

Høringsinnspill til Meld. St. 5 (2017-2018) Melding til Stortinget. Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2016, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid, og

Representantforslag 22 S (2017–2018) fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken og Petter Eide, Dokument 8:22 S (2017–2018), til høring 30.11.2017.

Forum for utvikling og miljø (ForUM), et nettverk av 50 norske organisasjoner, takker Stortingets utenriks- og forsvarskomiteé for muligheten til å gi innspill til Meld. St. 5 og Representantforslag 22 S (2017–2018). ForUM-nettverket har i en årrekke arbeidet for at handelen med militært materiell nasjonalt og internasjonalt skal bli mer ansvarlig og transparent. Vi vil med dette presentere innspill vi tror kan bidra til økt trygghet og åpenhet:

1) Eksport til land i krig i Jemen – også etter rapporter om krigsforbrytelser

Siden mars 2015 har en Saudi-ledet koalisjon (SLC) bistått Jemens regjering med å bekjempe Houthi-opprørere. Koalisjonen ble i oktober 2017 svartelistet av FN for grove forbrytelser mot barn i konflikt. FN verifiserte at 1340 barn ble skadd eller drept i 2016, hvorav SLC er ansvarlig for 683. Videre ble 52 angrep mot skoler og sykehus verifisert i 2016 (46 ble totalt ødelagt, hvorav SLC var ansvarlig for 73%). Koalisjonen deltar blant annet Saudi-Arabia, Jordan og Egypt som mottok militært utstyr fra Norge i 2016, og De Forente Arabiske Emirater (FAE), Kuwait, som mottok A-materiell fra Norge i 2016. Norge gjenopptok eksport blant annet av norsk ammunisjon til FAE, og har åpnet for eksport av A-materiell til Qatar. Dette til tross for at koalisjonen er anklaget for krigsforbrytelser i Jemen.

Samtidig som Kuwait, FAE, og Saudi-Arabia deltar i krigen, beskrives landene i meldingen som “fremvoksende og potensielle markeder for norsk forsvarsindustri”. Situasjonen i Jemen omtales som vår tids verste humanitære katastrofe. Norske egeninteresser må ikke veie tyngre enn hensyn til fred, stabilitet og trygghet i Jemen, og ForUM mener all norsk eksport av militært materiell til landene som kriger i Jemen umiddelbart må stanses. ForUM støtter derfor Representantforslag 22 S (2017–2018) “om å stanse eksport av våpen og forsvarsmateriell og flerbruksvarer til landene som intervensjoner i Jemen, og ta initiativer for å ansvarliggjøre partene i krigen for brudd på humanitærretten og eventuelle krigsforbrytelser”, Dokument 8:22 S (2017-2018), og vil anmode komiteen om å gjøre det samme.

Regjeringen skriver at “Det har ikke fremkommet påstander om koblinger til norsk utstyr eller ammunisjon, og Utenriksdepartementet har heller ingen annen informasjon om at materiell fra Norge er brukt i Jemen.” Det er etter ForUMs syn en passiv holdning til mulige konsekvenser av norsk eksport av militært materiell. En slik holdning representerer ikke en “streng føre var-linje”, som Regjeringen sier er viktig for eksport til disse landene (s. 10 og 16). Norge risikerer å medvirke til lidelsene i Jemen gjennom å ruste opp de krigførende partene. Vi anser denne eksporten for å være i strid med både Arms Trade Treaty og det norske regelverkets intensjon.

Vi anmoder derfor komiteen om å:

- **Be Regjeringen om å stanse eksport av alt norsk militært materiell til landene som deltar i borgerkrigen i Jemen.**
- **be Regjeringen om å foreta en uavhengig granskning av eksporten for å vurdere regelbrudd og konsekvenser.**
- **Støtte Representantforslag 22 S (2017–2018).**

2) Eksport til undertrykkende land

Stortinget har understreket at “eksport av våpen og ammunisjon fra Norge bare må skje etter en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område. Denne vurdering må etter Stortingets mening være avgjørende for om eksport skal finne sted.” Dette ble videre presisert i 1997 da Stortinget vedtok: “Utenriksdepartementets vurdering av disse forholdene omfatter en vurdering av en rekke politiske spørsmål, herunder spørsmål knyttet til demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter.” Det er vanskelig å

se hvordan dagens praksis med eksport til en rekke undertrykkende og autoritære regimer overholder Stortingets vedtak.

Ifølge reglene skal ikke militærutstyr eksporteres dersom det er en "åpenbar fare" for at utstyret kan bli brukt til intern undertrykking. Til tross for kritiske komitemerknader godkjente Regjeringen i 2016 eksport av norsk militært materiell til undertrykkende regimer, deriblant Saudi-Arabia, som viser at regelverket tolkes for svakt. Det ser ut til å være kun utstyrets karakter som vurderes ved utstedelse av lisens. Dette er en svak operasjonalisering av regelverket og vedtakene i 1959 og 1997. Norges eksport styrker regimets militære kapasitet, legitimitet, og mulighet til å undertrykke egen befolkning.

ForUM fikk senest i fjor avslag på innsynsbegjæring til UD knyttet til eksport til bl.a. Saudi-Arabia. Om norsk eksport av militært materiell skal være ansvarlig og åpen - noe Regjeringen i meldingen sier de ønsker - må offentligheten gis bedre innsyn i vurderingene som ligger til grunn.

Vi anmoder derfor komiteen om å be Regjeringen om å:

- **Stanse eksport av alt norsk militært materiell til undertrykkende regimer**
- **Tolke EU-kriteriet for menneskerettighetssituasjonen i mottakerland strengere enn i dag, og sikre at Norge ikke eksporterer militært utstyr til regimer som er ansvarlige for utstrakte menneskerettighetsbrudd.**
- **Gi offentligheten innsyn i vurderingene rundt innvilgelse av lisenser.**

3) Inkludere Arms Trade Treatys forbudsbestemmelser i norsk lov

Formålet med FN-avtalen Arms Trade Treaty (ATT) er å etablere høyest mulig standard for og forbedre regulering av den globale handelen med konvensjonelle våpen og hindre våpen på avveie. Dette for å redusere lidelser gjennom å bidra til fred, sikkerhet og stabilitet. Norge har vært en viktig forkjemper for en sterk ATT, og må sette høyere standarder for implementering.

Som påpekt av komiteen - samt Røde Kors og ForUM - inneholder det norske regelverket ikke spesifikt forbud mot eksport av forsvarsmateriell der det er en overveiende risiko for at det vil bli brukt til å fasilitere brudd på menneskerettigheter og humanitær rett, slik ATTs artikkel 6 og 7 har. I 2014 inkluderte Regjeringen forbud og føringer som følger av FN-traktatens artikkel 6-7 som del av vurderingskriterier i UD's retningslinjer. Dette er imidlertid ikke nok, da retningslinjene ikke er juridisk forpliktende.

Ved Stortingets behandling av Meld.St. 36 (2015–2016), jf. Innst. 54 S (2016–2017), ba Stortinget (vedtak nr. 59) "Regjeringen utrede hvorvidt innholdet i ATT-avtalens artikler 6 og 7 kan innpasses i norsk lov eller forskrift, slik at det får en sterkere juridisk forankring og ikke bare gjenspeiles i departementets egne retningslinjer". I årets melding svarer Regjeringen at forvaltningen er forpliktet til å følge de folkerettslige forpliktelsene som Norge har inngått, og "Regjeringen mener derfor at det ikke er nødvendig, hverken fra et nasjonalt eller folkerettslig ståsted, å foreta endringer i et veletablert og innarbeidet regelverk. Dersom man skulle flytte ATT artiklene 6 og 7 til lov eller forskrift, vil dette medføre et mer fragmentert og uoversiktlig regelverk. En slik oppsplitting av retningslinjenes konsoliderte kriterieliste vil fremstå som en svakere lovteknisk løsning." Dette er etter vårt syn ikke en reell utredning, men bærer preg av ansvarsfraskrivelse. Hvordan vi implementerer ATT bidrar til å sette en standard også for andre lands implementering, og det er uheldig at Norge her velger å ikke inkludere forbudsbestemmelsene i lov/forskrift. Om ATT skal bli den sterke avtalen Norge kjemper for, må Regjeringen implementere de deler av avtalen som i dag ikke dekkes av det norske regelverket.

Vi anmoder derfor komiteen om å be Regjeringen om å:

- **Inkludere Arms Trade Treatys forbudsbestemmelser (art. 6 og 7) i lov og forskrift.**

Vi takker for oppmerksomheten og bidrar gjerne med ytterligere informasjon.